

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

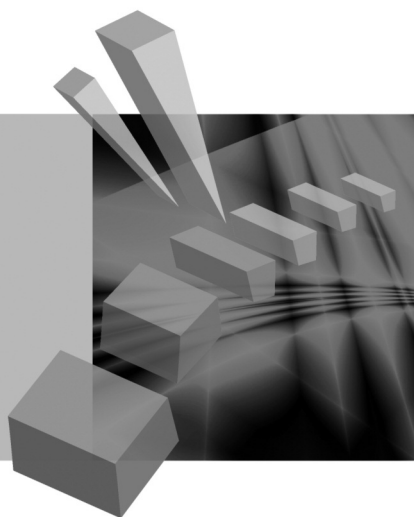
of Wrocław University of Economics

242

Taksonomia 19.

Klasyfikacja i analiza danych

– teoria i zastosowania

Redaktorzy naukowi
Krzysztof Jajuga
Marek Walesiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Eugeniusz Gatnar, Elżbieta Gołata, Tadeusz Kufel, Józef Pocięcha,
Mirosław Szreder, Feliks Wysocki

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Tytuł sfinansowano ze środków Sekcji Klasyfikacji i Analizy Danych PTS
i Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/
bazy_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)
ISSN 1505-9332 (Taksonomia)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM
Nakład: 320 egz.

Spis treści

Wstęp	13
Stanisława Bartosiewicz , Jeszcze raz o skutkach subiektywizmu w analizie wielowymiarowej	17
Andrzej Sokolowski , Q uniwersalna miara odległości	22
Eugeniusz Gatnar , Jakość danych w systemach statystycznych banków centralnych (na przykładzie NBP)	31
Marek Walesiak , Pomiar odległości obiektów opisanych zmiennymi mierzonymi na skali porządkowej – strategię postępowania.....	39
Krzysztof Jajuga, Marek Walesiak , XXV lat konferencji taksonomicznych – fakty i refleksje	47
Józef Pocięcha, Barbara Pawelek , Model SEM w analizie zagrożenia bankructwem przedsiębiorstw w świetle koniunktury gospodarczej – problemy teoretyczne i praktyczne	50
Paweł Lula , Uczące się systemy pozyskiwania informacji z dokumentów tekstowych	58
Ewa Roszkowska , Zastosowanie metody TOPSIS do wspomagania procesu negocjacji.....	68
Andrzej Młodak , Sąsiedztwo obszarów przestrzennych w ujęciu fizycznym oraz społeczno-ekonomicznym – podejście taksonomiczne	76
Andrzej Bąk , Modele kategorii nieuporządkowanych w badaniach preferencji	86
Jacek Kowalewski , Zintegrowany model optymalizacji badań statystycznych.....	96
Jan Paradysz, Karolina Paradysz , Obszary bezrobocia w Polsce – problem benchmarkowy.....	106
Tomasz Szubert , W co grać, aby jak najmniej przegrać? Próba klasyfikacji systemów gry w zakładach bukmacherskich.....	116
Izabela Szamrej-Baran , Klasyfikacja krajów UE ze względu na ubóstwo energetyczne	126
Sylwia Filas-Przybył, Tomasz Klimanek, Jacek Kowalewski , Analiza dojazdów do pracy za pomocą modelu grawitacji.....	135
Marta Dziechciarz-Duda, Anna Król, Klaudia Przybysz , Minimum egzystencji a czynniki warunkujące skłonność do korzystania z pomocy społecznej. Klasyfikacja gospodarstw domowych	144
Hanna Dudek , Subiektywne skale ekwiwalentności – analiza na podstawie danych o satysfakcji z osiągniętych dochodów	153

Joanicjusz Nazarko, Ewa Chodakowska, Marta Jaročka , Segmentacja szkół wyższych metodą analizy skupień <i>versus</i> konkurencja technologiczna ustalona metodą DEA – studium komparatywne.....	163
Ewa Chodakowska , Wybrane metody klasyfikacji w konstrukcji ratingu szkół.....	173
Bartosz Soliński , Sektor energetyki odnawialnej w krajach Unii Europejskiej – klasyfikacja w świetle strategii zarządzania zmianą.....	182
Krzysztof Szwarz , Klasyfikacja powiatów województwa wielkopolskiego ze względu na sytuację demograficzną.....	192
Elżbieta Gołata, Grażyna Dehnel , Rejestry administracyjne w analizie przedsiębiorczości.....	202
Katarzyna Chudy, Marek Sobolewski, Kinga Stępień , Wykorzystanie metod taksonomicznych w prognozowaniu wskaźników rentowności banków giełdowych w Polsce.....	212
Katarzyna Dębowska , Modelowanie upadłości przedsiębiorstw przy wykorzystaniu metod dyskryminacji i regresji.....	222
Alina Bojan , Wykorzystanie metod wielowymiarowej analizy danych do identyfikacji zmiennych wpływających na atrakcyjność wybranych inwestycji.....	231
Justyna Brzezińska , Analiza logarytmiczno-liniowa w badaniu przyczyn umieralności w krajach UE.....	240
Aneta Rybicka, Bartłomiej Jefmański, Marcin Pelka , Analiza klas ukrytych w badaniach satysfakcji studentów.....	247
Bartłomiej Jefmański , Pomiar opinii respondentów z wykorzystaniem elementów teorii zbiorów rozmytych i środowiska R.....	256
Julita Stańczuk , Porównanie rezultatów wielostanowej klasyfikacji obiektów ekonomicznych z wykorzystaniem analizy dyskryminacyjnej oraz sieci neuronowych.....	265
Jerzy Krawczuk , Skuteczność metod klasyfikacji w prognozowaniu kierunku zmian indeksu giełdowego S&P500.....	275
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura , Symulacyjne badanie wpływu zaburzeń na grupowanie szeregów czasowych na podstawie modelu Copula-GARCH.....	283
Radosław Pietrzyk , Ocena efektywności inwestycji funduszy inwestycyjnych z tytułu doboru papierów wartościowych i umiejętności wykorzystania trendów rynkowych.....	291
Aleksandra Witkowska, Marek Witkowski , Zastosowanie metody Panzara-Rosse’a do pomiaru poziomu konkurencji w sektorze banków spółdzielczych.....	306
Marcin Pelka , Podejście wielomodelowe z wykorzystaniem metody <i>boosting</i> w analizie danych symbolicznych.....	315
Justyna Wilk , Analiza porównawcza oprogramowania komputerowego w klasyfikacji danych symbolicznych.....	323

Tomasz Bartłomowicz, Justyna Wilk , Zastosowanie metod analizy danych symbolicznych w przeszukiwaniu dziedzinowych baz danych.....	333
Kamila Migdał-Najman , Propozycja hybrydowej metody grupowania opartej na sieciach samouczących	342
Dorota Rozmus , Porównanie dokładności taksonomii spektralnej oraz zagregowanych algorytmów taksonomicznych opartych na idei metody <i>bagging</i>	352
Krzysztof Najman , Grupowanie dynamiczne z wykorzystaniem samouczących się sieci GNG	361
Małgorzata Misztal , Wpływ wybranych metod uzupełniania brakujących danych na wyniki klasyfikacji obiektów z wykorzystaniem drzew klasyfikacyjnych w przypadku zbiorów danych o niewielkiej liczebności – ocena symulacyjna	370
Mariusz Kubus , Zastosowanie wstępnego uwarunkowania zmiennej objaśnianej do selekcji zmiennych.....	380
Barbara Batóg, Jacek Batóg , Wykorzystanie analizy dyskryminacyjnej do identyfikacji czynników determinujących stopę zwrotu z inwestycji na rynku kapitałowym	387
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski , Analiza porównawcza miar podobieństwa tekstów opartych na macierzy częstości i tekstów opartych na wiedzy dziedzinowej	396
Iwona Staniec , Analiza czynnikowa w identyfikacji obszarów determinujących doskonalenie systemów zarządzania w polskich organizacjach	406
Marek Lubicz, Maciej Zięba, Adam Rzechonek, Konrad Pawełczyk, Jerzy Kołodziej, Jerzy Błaszczyk , Analiza porównawcza wybranych technik eksploracji danych do klasyfikacji danych medycznych z brakującymi obserwacjami	416
Iwona Foryś , Wykorzystanie analizy log-liniowej do wyboru czynników determinujących atrakcyjność cenową mieszkań w obrocie wtórnym na przykładzie lokalnego rynku mieszkaniowego.....	426
Ewa Genge , Analiza skupień oparta na mieszankach uciętych rozkładów normalnych.....	436
Jerzy Korzeniewski , Ocena efektywności metody uśredniania zmiennych i metody Ichino selekcji zmiennych w analizie skupień	444
Andrzej Dudek , SMS – propozycja nowego algorytmu analizy skupień	451
Artur Mikulec , Metody oceny wyniku grupowania w analizie skupień.....	460
Małgorzata Machowska-Szewczyk , Algorytm klasyfikacji rozmytej dla obiektów opisanych za pomocą zmiennych symbolicznych oraz rozmytych	469
Artur Zaborski , Analiza PROFIT i jej wykorzystanie w badaniu preferencji	479
Karolina Bartos , Analiza skupień wybranych państw ze względu na strukturę wydatków konsumpcyjnych obywateli – zastosowanie sieci Kohonena	488

Barbara Batóg, Magdalena Mojsiewicz, Katarzyna Wawrzyniak , Klasyfikacja gospodarstw domowych ze względu na bodźce do zawierania umowy o ubezpieczenie z wykorzystaniem modeli zmiennych jakościowych .	496
Izabela Kurzawa , Zastosowanie modelu LA/AIDS do badania elastyczności cenowych popytu konsumpcyjnego w gospodarstwach domowych w relacji miasto–wieś	505
Aleksandra Łuczak, Feliks Wysocki , Metody porządkowania liniowego obiektów opisanych za pomocą cech metrycznych i porządkowych	513
Agnieszka Sompolska-Rzechuła , Porównanie klasycznej i pozycyjnej taksonomicznej analizy zróżnicowania jakości życia w województwie zachodniopomorskim	523
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk , Ocena intensywności wykorzystania skrzynek poczty elektronicznej za pomocą uporządkowanego modelu probitowego	532
Iwona Bąk , Segmentacja gospodarstw domowych emerytów i rencistów pod względem wydatków na rekreację i kulturę	541
Aneta Becker , Zastosowanie metody ANP do porządkowania województw Polski pod względem dynamiki wykorzystania ICT w latach 2008-2010	552
Katarzyna Dębowska , Klasyfikacja sektorów ze względu na ich kondycję finansową przy użyciu metod wielowymiarowej analizy statystycznej	562
Anna Domagała , Propozycja metody doboru zmiennych do modeli DEA (procedura kombinowanego doboru w przód).....	571
Henryk Gierszal, Karina Pawlina, Maria Urbańska , Analiza statystyczna w badaniach zapotrzebowania na usługi teleinformatyczne sieci łączności ruchomej	580
Hanna Gruchociak , Konstrukcja estymatora regresyjnego dla danych o strukturze dwupoziomowej.....	590
Tomasz Klimanek, Marcin Szymkowiak , Zastosowanie estymacji pośredniej uwzględniającej korelację przestrzenną w opisie niektórych charakterystyk rynku pracy	601
Jarosław Lira , Prognozowanie opłacalności produkcji żywca wieprzowego w Polsce	610
Christian Lis , Wykorzystanie metody klasyfikacji w ocenie konkurencyjności portów południowego Bałtyku	619
Beata Bieszk-Stolorz, Iwona Markowicz , Wykorzystanie wielomianowego modelu logitowego do oceny szansy podjęcia pracy przez bezrobotnych .	628
Lucyna Przezbórska-Skobiej, Jarosław Lira , Przestrzeń agroturystyczna Polski i ocena jej atrakcyjności.....	637
Paweł Ulman , Model rozkładu wydatków a funkcje popytu.....	646
Maria Urbańska, Tadeusz Mizera, Henryk Gierszal , Zastosowanie metod analizy statystycznej w badaniach mięczaków	655

Summaries

Stanisława Bartosiewicz , The effects of subjectivism in multivariate analysis revisited.....	21
Andrzej Sokółowski , Q universal distance measure	30
Eugeniusz Gatnar , Data quality in central banks' statistical systems (NBP example)	38
Marek Walesiak , Distance measures for ordinal data – strategies of proceedings.....	46
Krzysztof Jajuga, Marek Walesiak , XXV years of taxonomic conferences – some facts and remarks.....	49
Józef Pocięcha, Barbara Pawelek , General SEM model in researching corporate bankruptcy and business cycles – theoretical and practical problems.....	57
Paweł Lula , Learning-based systems of information extraction from textual resources	67
Ewa Roszkowska , The application of the TOPSIS method to support the negotiation process	75
Andrzej Młodak , Neighborhood of spatial areas in the physical and socio-economic context – a taxonomic approach.....	85
Andrzej Bąk , Models for unordered categories in preference analysis.....	95
Kowalewski Jacek , An integrated model of optimizing statistical surveys	105
Jan Paradysz, Karolina Paradysz , Areas of unemployment in Poland – benchmark problem	115
Tomasz Szubert , How to play to lose the least? Classification of systems in sports bets	125
Izabela Szamrej-Baran , Classification of EU member states in view of fuel poverty	134
Sylvia Filas-Przybył, Tomasz Klimanek, Jacek Kowalewski , An attempt to use the gravity model in the analysis of commuters.....	143
Marta Dziechciarz-Duda, Anna Król, Klaudia Przybysz , Subsistence minimum versus factors influencing tendency to benefit from social care. Classification of households	152
Hanna Dudek , Subjective equivalence scales – analysis based on data about satisfaction with incomes.....	162
Joanicjusz Nazarko, Ewa Chodakowska, Marta Jarocka , Segmentation of universities using cluster analysis versus technological competitors determined by the DEA method – a comparative study	172
Ewa Chodakowska , Selected methods of classification in schools' rating.....	181
Bartosz Soliński , Renewable energy sector in the European Union – classification in the light of change management strategy	191
Krzysztof Szwarz , Classification of Wielkopolska voivodeship due to the demographic situation	201

Elżbieta Gołata, Grażyna Dehnel , Administrative registers in business analysis.....	211
Katarzyna Chudy, Marek Sobolewski, Kinga Stępień , Application of taxonomic methods in forecasting the profitability ratios of listed banks in Poland.....	221
Katarzyna Dębowska , Modeling bankruptcy of firms by using discrimination and regression methods.....	230
Alina Bojan , Identification of variables which influence attractiveness of given investments with the usage of multivariate analysis.....	239
Justyna Brzezińska , Log-linear analysis in the study of mortality in EU.....	246
Aneta Rybicka, Bartłomiej Jefmański, Marcin Pelka , Latent class analysis in student satisfaction surveys.....	254
Bartłomiej Jefmański , The respondent's opinions measurement in the R program with an application of fuzzy sets theory.....	264
Julita Stańczuk , A comparison of the results of multistate classification of economic objects using discriminant analysis and artificial neural networks.....	274
Jerzy Krawczuk , Effectiveness of classification methods in S&P500 stock index direction changes forecasting.....	282
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura , The simulation study of the utility of the Copula-GARCH models for clustering financial time series.....	290
Radosław Pietrzyk , Timing and selectivity in mutual funds performance measurement.....	305
Aleksandra Witkowska, Marek Witkowski , Use of the Panzar-Rosse method to assess of the competition level in the cooperative banks sector.....	314
Marcin Pelka , Ensemble learning with the application of <i>boosting</i> in symbolic data analysis.....	322
Justyna Wilk , Comparative study of symbolic data classification software.....	332
Tomasz Bartłomowicz, Justyna Wilk , Application of symbolic data analysis methods for domain database searching.....	341
Kamila Migdał-Najman , A proposal of hybrid clustering method based on self-learning networks.....	351
Dorota Rozmus , Comparison of accuracy of spectral clustering and cluster ensembles stability based on bagging idea.....	360
Krzysztof Najman , A dynamic grouping based on self-learning GNG networks.....	369
Małgorzata Misztal , Influence of data imputation methods on the results of object classification using classification trees in the case of small data sets – simulation assessment.....	379
Mariusz Kubus , The application of pre-conditioning of explanatory variable for feature selection.....	386
Barbara Batóg, Jacek Batóg , Application of discriminant analysis to the identification of factors determining the rate of return on the capital market.....	395

Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski , Comparative analysis of text documents similarity measures based on frequency matrix and based on domain knowledge.....	405
Iwona Staniec , Factor analysis in the identification of areas that determine the improvement of management systems in Polish organizations.....	415
Marek Lubicz, Maciej Zięba, Adam Rzechonek, Konrad Pawełczyk, Jerzy Kołodziej, Jerzy Błaszczyk , Comparative analysis of selected data mining approaches to the classification of medical data with missing values (covariates).....	425
Iwona Foryś , The log-linear analysis using to select the factors determining the attractiveness of the price of flats on the secondary market on the example of local housing market.....	435
Ewa Genge , Trimming approach to the mixtures of normal distributions.....	443
Jerzy Korzeniewski , Efficiency assessment of Ichino method and mean value method of selecting variables in cluster analysis.....	450
Andrzej Dudek , SMS – proposal of new clustering algorithm.....	459
Artur Mikulec , Evaluation methods for the grouping result in cluster analysis.....	468
Małgorzata Machowska-Szewczyk , Fuzzy clustering algorithm for objects described by symbolic or fuzzy variables.....	478
Artur Zaborski , PROFIT analysis and its using in the research of preferences.....	487
Karolina Bartos , Cluster analysis of selected countries due to the structure of their citizens' consumer expenditures – the use of Kohonen networks.....	495
Barbara Batóg, Magdalena Mojsiewicz, Katarzyna Wawrzyniak , Classification of households according to the impulses of concluding the insurance contract by means of qualitative variable models.....	504
Izabela Kurzawa , The application of LA/AIDS model to examine price elasticities of demand of households in the urban-rural relationship.....	512
Aleksandra Luczak, Feliks Wysocki , Linear ordering methods of objects described by a set of metric and ordinal characteristics.....	522
Agnieszka Sompolska-Rzechuła , The comparison of the classical and positional taxonomic analysis of the quality of life differentiation in Zachodniopomorskie voivodeship.....	531
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk , Evaluation of intensity of mailboxes using with the ordered probit model.....	540
Iwona Bąk , Segmentation of pensioners and annuitants households in terms of expenditures on recreation and culture.....	551
Aneta Becker , Application of ANP method to organize Polish voivodships in terms of dynamics of the use of ICT in 2008-2010.....	561
Katarzyna Dębowska , The classification of sectors' financial situation using the methods of multivariate statistical analysis.....	570

Anna Domagała , Proposal of a new method for variable selection in DEA models (combined forward stepwise selection method).....	579
Henryk Gierszal, Karina Pawlina, Maria Urbańska , Statistical analysis in demand research of ICT services in mobile networks.....	589
Hanna Gruchociak , Construction of regression estimator for two-level data	600
Tomasz Klimanek, Marcin Szymkowiak , Application of spatial models in indirect estimation of some labor market characteristics	609
Jarosław Lira , Forecasting of hog livestock production profitability in Poland	618
Christian Lis , The utilization of taxonomic methods in the appraisal of competitiveness of south Baltic ports	627
Beata Bieszk-Stolorz, Iwona Markowicz , The application of the multinomial logit model in evaluating employment odds for the unemployed job seekers	636
Lucyna Przezbórska-Skobiej, Jarosław Lira , Agritourism space of Poland and its valuation.....	645
Paweł Ulman , Model of expenses distribution and demand functions.....	654
Maria Urbańska, Tadeusz Mizera, Henryk Gierszal , Methods of statistical analysis in research of molluscs	663

Jarosław Lira

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

PROGNOZOWANIE OPLACALNOŚCI PRODUKCJI ŻYWCY WIEPRZOWEGO W POLSCE

Streszczenie: W pracy analizowano trafność krótkoterminowych prognoz opłacalności produkcji trzody chlewnej na podstawie relacji cenowych żywca wieprzowego w stosunku do cen targowiskowych żyta i jęczmienia oraz cen prosiąt. Do prognozowania targowiskowych cen zbóż zastosowano model wyrównywania wykładniczego Wintersa, a do sporządzenia prognoz targowiskowych cen żywca wieprzowego oraz cen prosiąt wykorzystano zmodyfikowaną metodę klasyczną opartą na modelu multiplikatywnym. Uzyskane prognozy posłużyły do określenia relacji cenowych, które następnie poddano ocenie trafności.

Słowa kluczowe: prognoza, dokładność prognozy, błędy prognoz *ex post*.

1. Wstęp

Oplacalność chowu trzody chlewnej można analizować na podstawie granicznych relacji cen trzoda–zboża (9 kg żyta lub 8 kg jęczmienia jest ekwiwalentem 1 kg żywca wieprzowego [Małkowski, Zawadzka 1995]) lub trzoda–prosięta (jedno prosię jest ekwiwalentem ok. 27-30 kg żywca wieprzowego [Kisiel 2001]). Jeśli te relacje rozszerzają się na korzyść żywca wieprzowego, to obserwujemy wzrost opłacalności jego produkcji, w przeciwnym wypadku mamy do czynienia ze spadkiem opłacalności.

Celem pracy jest ocena trafności krótkoterminowych prognoz opłacalności produkcji trzody chlewnej na podstawie relacji cenowych żywca wieprzowego w stosunku do cen targowiskowych żyta i jęczmienia oraz cen prosiąt. Empirycznej weryfikowalności poddano miesięczne prognozy wygaste relacji cenowych uzyskanych na podstawie 91 szeregów czasowych o 12-miesięcznym horyzoncie prognozy [Makridakis, Hibon 2000]. Materiał badawczy stanowiły przeciętne miesięczne: targowiskowe ceny żywca wieprzowego, targowiskowe ceny żyta i jęczmienia oraz ceny prosiąt od stycznia 1990 r. do czerwca 2011 r. opublikowane w Biuletynach Statystycznych GUS w Warszawie.

2. Metodologia badań

1. Prognozowanie z uwzględnieniem trendu i wahań sezonowych. Do prognozowania targowiskowych cen zbóż na podstawie szeregow czasowych zastosowano model wyrównywania wykładniczego Wintersa [Winters 1960; Stańko 1999]. Opis kształtowania się targowiskowych cen żyta i jęczmienia w układzie miesięcznym można przedstawić za pomocą modelu multiplikatywnego: $y_t = f(t) \cdot s_i(t) \cdot e(t)$, gdzie: y_t jest poziomem zjawiska w okresie t , $f(t)$ – funkcją tendencji rozwojowej (trendem), $s_i(t)$ – funkcją wahań sezonowych w i -tym podokresie cyklu okresowości ($i = 1, 2, \dots, d$), $e(t)$ – składnikiem resztowym modelu, zwanym także składnikiem nieregularnym.

2. Prognozowanie z uwzględnieniem trendu, wahań cyklicznych i sezonowych. Do sporządzenia prognoz targowiskowych cen żywca wieprzowego oraz cen prosiąt wykorzystano model multiplikatywny o następującej postaci: $z_t = f(t) \cdot c(t) \cdot s_i(t) \cdot e(t)$, gdzie: z_t jest poziomem zjawiska w okresie t , $c(t)$ – funkcją wahań cyklicznych w okresie t , pozostałe oznaczenia bez zmian.

Prognozowanie cen na podstawie modelu multiplikatywnego według zmodyfikowanej metody klasycznej obejmowało etapy postępowania polegające na [Lira, Witczak 2007]:

- obliczeniu średniej ruchomej scentrowanej 12-okresowej, która reprezentuje trend $f(t)$ i wahania cykliczne $c(t)$,
- wyznaczeniu trendu $f(t)$,
- wyodrębnieniu wahań cyklicznych $c(t)$ jako ilorazu średniej ruchomej scentrowanej 12-okresowej i trendu $f(t)$,
- usunięciu cykliczności z analizowanych cen ($z_t / c(t)$),
- zastosowaniu multiplikatywnego modelu wyrównywania wykładniczego Wintersa o liniowej postaci trendu do wyznaczenia wahań sezonowych, wartości wygładzonych i prognoz ($\hat{y}_t$) dla cen pozbawionych cykliczności,
- sporządzeniu prognoz oraz wyznaczeniu wartości wygładzonych dla targowiskowych cen żywca wieprzowego, a także cen prosiąt z uwzględnieniem prognoz i wartości wygładzonych uzyskanych za pomocą modelu Wintersa i wahań cyklicznych ($\hat{z}_t = \hat{y}_t \cdot c(t)$).

3. Błędy prognoz *ex post*. Do oceny trafności prognoz wykorzystano mierniki błędów prognoz *ex post* [Zeliaś i in. 2003]: względny błąd prognozy (WBP), średni kwadratowy błąd (ŚKB), średni błąd bezwzględny (ŚBB) oraz średni bezwzględny błąd procentowy (ŚBBP). Dla $|WBP|$ i ŚBBP można przyjąć, że skonstruowane prognozy są bardzo dobre dla miernika nieprzekraczającego 3%, prognozy są dobre – w przedziale (3%, 5%>, prognozy są dopuszczalne (prognozy, które przez ich odbiorcę mogą być uznane za dostatecznie dokładne lub wiarygodne) – w przedziale (5%, 10%> oraz prognozy są niedopuszczalne dla miernika powyżej 10%. W przypadku ŚKB i ŚBB prognozy są tym trafniejsze, im są bliższe 0.

3. Wyniki badań empirycznych

Analizie poddano przeciętne miesięczne ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach w Polsce od stycznia 1990 r. do czerwca 2011 r., tj. ceny: żywca wieprzowego, prosiąt oraz żyta i jęczmienia. Ceny te pogrupowano w 91 szeregów czasowych dla każdego produktu rolnego. Pierwszy szereg złożony z 168 jednostek czasowych obejmował poszczególne miesiące od stycznia 1990 r. do grudnia 2003 r., a kolejne szeregi były wydłużane o jeden wyraz w stosunku do poprzedniego szeregu, przy czym ostatni szereg składał się z 258 miesięcy (od stycznia 1990 r. do czerwca 2011 r.).

1. Ocena modelu wyrównywania wykładniczego Wintersa. Dla miesięcznych targowiskowych cen żyta i jęczmienia zastosowano multiplikatywny model wyrównywania wykładniczego Wintersa o liniowej postaci trendu, przyjmując jako kryterium minimalizacyjne ŚBBP. Dla każdego z 91 szeregów czasowych, zarówno dla żyta, jak i dla jęczmienia, wyznaczono wartości wygładzone i skonstruowano prognozy o horyzoncie 12-miesięcznym. Na podstawie cen i odpowiadających im wartości wygładzonych obliczono względne błędy prognozy, a następnie sumaryczne błędy prognoz *ex post*: ŚKB, ŚBB i ŚBBP.

2. Błędy prognoz *ex post* dla targowiskowych cen żyta. Analizując medianę względnych błędów prognozy, zauważono szczególnie duże błędy, tj. powyżej 10% lub poniżej -10%: w styczniu 1990 r. (19,0%), w marcu 1990 r. (-15,0%), w lipcu 1992 r. (22,6%), w sierpniu: 2004 r. (-16,0%) i 2010 r. (19,0%). Poza wyszczególnionymi odnotowano jeszcze w 6 miesiącach względne błędy prognozy o wartościach od 10,1% do 13,3%, a także w 2 miesiącach błędy o wartościach: -10,8% i -11,2%. Wysokość tych błędów można powiązać z dużymi wahaniami cen, tj. z nagłymi pojedynczymi wzrostami lub spadkami cen w stosunku do poprzedniego miesiąca. Tak więc w lipcu w stosunku do czerwca 1992 r. zauważono wzrost o 32,7% ceny żyta, w sierpniu w porównaniu z lipcem 2004 r. – spadek o 19,1%, a w sierpniu w odniesieniu do lipca 2010 r. – wzrost o 15,8%.

Analizując sumaryczne błędy prognoz *ex post* obliczonych na podstawie targowiskowych cen żyta i wartości wygładzonych tych cen, można stwierdzić, że przeciętne odchylenie prognoz od targowiskowych cen oscyluje wokół 1,42 zł za 1 dt żyta. Z kolei obciążenie prognoz (co do bezwzględnej wartości) jest na poziomie ok. 0,88 zł za 1 dt. Przeciętne względne całkowite dopasowanie modelu do cen targowiskowych wynosi 2,91%, co świadczy o dość dobrym dopasowaniu zastosowanego modelu do cen żyta.

3. Błędy prognoz *ex post* dla targowiskowych cen jęczmienia. Od stycznia 1990 r. do czerwca 2011 r. szczególnie wysokie wartości względnych błędów prognozy stwierdzono w styczniu 1990 r. (20,0%) oraz w lipcu 1992 r. (22,2%). Pierwszy błąd względny można powiązać z punktem startowym, a drugi – ze wzrostem o 33,0% ceny jęczmienia w stosunku do czerwca 1992 r. Ogółem zauważono 6 błędów względnych powyżej 10%, a trzy – poniżej -10%. Ponadto przeciętne odchylenie

nie prognoz od targowiskowych cen jęczmienia wynosi 1,51 zł za 1 dt, a przeciętne dopasowanie modelu do cen – 2,62%.

4. Empiryczna weryfikowalność prognozy dla targowiskowych cen żyta i jęczmienia. Dla każdego utworzonego szeregu czasowego przyjęto 12-miesięczny horyzont prognozy. Na podstawie pierwszego szeregu skonstruowano prognozy na poszczególne miesiące od stycznia do grudnia 2004 r. Dla każdego kolejnego szeregu horyzont prognozy był przesunięty o jeden miesiąc, tj. od lutego 2004 r. do stycznia 2005 r., a ostatni szereg (91) obejmował kolejne miesiące od lipca 2011 r. do czerwca 2012 r. Łącznie wyznaczono 1092 prognozy. Empirycznej weryfikowalności poddano miesięczne prognozy wygasłe od stycznia 2004 r. do czerwca 2011 r., a zatem po upływie czasu, na który prognozy były sporządzone. Analiza obejmowała 1014 prognoz wygasłych, w tym prognoz z wyprzedzeniem o jeden miesiąc było 90, o dwa miesiące – 89, ..., o 12 miesięcy zaś – 79.

Badając strukturę względnych błędów prognozy *ex post* dla targowiskowych cen żyta i prognoz wygasłych przedstawioną w tab. 1, można odnotować, że największy odsetek bardzo dobrych prognoz (57,78%) i zarazem najmniejszy odsetek prognoz niedopuszczalnych (7,78%) wystąpił przy wyprzedzeniu prognozy o jeden miesiąc, a na kolejnej pozycji – o 2 miesiące (odpowiednio: o 17,3 pkt proc. mniej i o 15,8 pkt proc. więcej w stosunku do jednego miesiąca). Z kolei najniższym odsetkiem bardzo dobrych prognoz, tylko ok. 1,3%, a jednocześnie najwyższym odsetkiem prognoz niedopuszczalnych – aż 89,9%, charakteryzowało się wyprzedzenie prognozy o 12 miesięcy.

Analizując względne błędy prognozy *ex post* wyznaczone na podstawie targowiskowych cen jęczmienia i odpowiadających im prognoz wygasłych, stwierdzono największy odsetek prognoz bardzo dobrych dla wyprzedzenia o jeden miesiąc (63,33%) i jednocześnie najmniejszy odsetek prognoz niedopuszczalnych (6,67%). Dla wyprzedzenia prognozy o 5 miesięcy i więcej odnotowano ponad 50% prognoz niedopuszczalnych i odsetek ten wzrósł aż do 83,54% (dla wyprzedzenia o 12 miesięcy).

Ponad 50% ogółu bardzo dobrych i dobrych prognoz (błędy do 5%) targowiskowych cen żyta i jęczmienia za pomocą multiplikatywnego modelu wyrównania wykładniczego Wintersa o liniowej postaci trendu otrzymano tylko dla wyprzedzenia o jeden miesiąc (77,78% dla cen żyta i 78,89% dla cen jęczmienia) oraz o 2 miesiące (51,68% dla cen żyta i 61,80% dla cen jęczmienia). Z kolei już dla wyprzedzenia o 3 miesiące ogółem prognoz tych było ok. 40%, a dla wyprzedzenia o 4 miesiące – 1/3 dla obu zbóż (tab. 1).

5. Ocena zmodyfikowanej metody klasycznej. W pierwszym etapie dla każdego z 91 szeregów czasowych, zarówno dla targowiskowych cen żywca wieprzowego, jak i dla cen psiań, wyodrębniono średnią ruchomą scentrowaną 12-miesięczną, a następnie wyznaczono trend w postaci wielomianu stopnia 2. o poprawnych własnościach statystycznych (etap 2). Kolejno wyodrębniono wahania cykliczne (etap 3) i usunięto je z cen (etap 4). W etapie 5 do cen pozbawionych cykliczno-

ści zastosowano multiplikatywny model wyrównywania wykładniczego Wintersa – o liniowej postaci trendu oraz przyjmując jako kryterium minimalizacyjne ŚBBP – w celu uzyskania wartości wygładzonych szeregu czasowego i sporządzenia prognoz o horyzoncie 12-miesięcznym. W ostatnim etapie (6) najpierw obliczono wartości wygładzone cen na podstawie wartości wygładzonych uzyskanych za pomocą modelu Wintersa i wyodrębnionych wahań cyklicznych, a następnie w 12-miesięcznym horyzoncie prognozy określono przewidywalne kształtowanie się wahań cyklicznych na podstawie poprzednich cykli. Posłużyły one wraz prognozami z modelu Wintersa do zbudowania 12 prognoz cen dla każdego szeregu czasowego.

Na podstawie miesięcznych cen targowiskowych żywca wieprzowego i cen prosiąt od stycznia 1990 r. do czerwca 2011 r. (pogrupowanych w 91 szeregów czasowych) oraz odpowiadających im wartości wygładzonych obliczono względne błędy prognozy *ex post*.

6. Błędy prognoz *ex post* dla targowiskowych cen żywca wieprzowego. Rozpatrując medianę względnych błędów prognozy, można zauważyć szczególnie duże błędy w kwietniu 1990 r. (23,6%) i we wrześniu 1991 r. (26,0%), a także w październiku 1998 r. (–17,5%). Ponadto odnotowano jeszcze w 6 miesiącach względny błąd prognozy o wartości powyżej 10% lub poniżej –10%. Wysokość błędów powiązano ze wzrostami lub spadkami miesięcznych cen targowiskowych żywca wieprzowego w stosunku do poprzedniego miesiąca. Tak więc w kwietniu w stosunku do marca 1990 r. zauważono wzrost o 36,7% targowiskowej ceny żywca, we wrześniu w porównaniu z sierpniem 1991 r. – wzrost o 40,4%, a w październiku w odniesieniu do września 1998 r. – spadek o 18,8%. Ponadto przeciętne odchylenie prognoz od targowiskowych cen oscyluje wokół 0,12 zł za 1 kg żywca wieprzowego. Z kolei obciążenie prognoz (co do bezwzględnej wartości) jest na poziomie ok. 0,09 zł za 1 kg.

7. Błędy prognoz *ex post* dla cen prosiąt. Bardzo duże wartości względnych błędów prognozy *ex post* wystąpiły w styczniu 1990 r. (–31,9%), w maju 1990 r. (36,1%) oraz we wrześniu 1991 r. (25,6%). Łącznie odnotowano 11 względnych błędów o wartości powyżej 10% lub poniżej –10%. Poza błędem ze stycznia i lutego 1990 r. (pierwszy i drugi wyraz szeregu czasowego) pozostałe błędy są związane z dużymi wzrostami lub spadkami cen prosiąt w stosunku do poprzedniego miesiąca. Najwyższej o 62,8% wzrosła cena w maju w porównaniu z kwietniem 1990 r., a następnie o 39,9% we wrześniu w odniesieniu do sierpnia 1991 r. Ponadto przeciętne odchylenie prognoz od cen prosiąt jest na poziomie 2,16 zł za szt., a względne całkowite dopasowanie modelu do cen – ok. 3,5%.

8. Empiryczna weryfikowalność prognozy dla targowiskowych cen żywca wieprzowego i cen prosiąt. Analogicznie jak dla zbóż przyjęto 12-miesięczny horyzont prognozy, a empirycznej weryfikowalności poddano 1014 prognoz wygasłych.

Na podstawie struktury względnych błędów prognozy *ex post* dla prognoz wygasłych i targowiskowych cen żywca wieprzowego przedstawionej w tab. 1 stwierdzono, że największy odsetek bardzo dobrych prognoz (55,56%) i zarazem najmniejszy

odsetek prognoz niedopuszczalnych (4,44%) wystąpiły przy wyprzedzeniu prognozy o jeden miesiąc. Z kolei najniższym odsetkiem bardzo dobrych prognoz charakteryzowało się wyprzedzenie prognozy o 8 miesięcy (18,07%), a najwyższym odsetkiem prognoz niedopuszczalnych o 6 miesięcy (42,35%).

Tabela 1. Struktura względnych błędów prognozy *ex post* dla prognoz wygasłych i targowiskowych cen produktów rolnych w Polsce (%)

Względny błąd prognozy <i>ex post</i>	Wyprzedzenie prognozy (miesiące)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Targowiskowe ceny żyta												
(-3%; 3%)	57,78	40,45	22,73	20,69	12,79	11,76	10,72	8,43	3,66	4,94	3,75	1,27
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	20,00	11,23	15,91	12,64	10,47	9,41	8,33	6,02	7,32	1,23	1,25	1,27
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	14,44	24,72	23,86	19,54	22,09	11,77	8,33	8,44	4,88	8,64	6,25	7,59
≤-10% lub ≥10%	7,78	23,60	37,50	47,13	54,65	67,06	72,62	77,11	84,14	85,19	88,75	89,87
Targowiskowe ceny jęczmienia												
(-3%; 3%)	63,33	40,45	21,59	14,94	17,44	11,76	7,14	4,82	4,88	8,64	6,25	7,60
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	15,56	21,35	18,18	18,39	6,98	10,59	10,71	10,84	7,32	4,94	6,25	2,53
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	14,44	23,59	34,09	25,29	23,25	22,35	20,24	12,05	12,19	7,41	7,50	6,33
≤-10% lub ≥10%	6,67	14,61	26,14	41,38	52,33	55,30	61,91	72,29	75,61	79,01	80,00	83,54
Targowiskowe ceny żywca wieprzowego												
(-3%; 3%)	55,56	39,33	31,82	27,59	25,58	18,83	23,81	18,07	18,29	19,75	18,75	29,12
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	21,11	20,22	12,50	10,34	8,14	16,47	11,90	16,87	12,20	12,35	15,00	11,39
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	18,89	29,21	27,27	32,18	29,07	22,35	26,19	27,71	32,93	35,80	31,25	22,78
≤-10% lub ≥10%	4,44	11,24	28,41	29,89	37,21	42,35	38,10	37,35	36,59	32,10	35,00	36,71
Ceny prosiąt												
(-3%; 3%)	40,00	24,72	19,32	13,79	22,09	18,82	13,10	12,05	9,76	9,88	11,25	8,86
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	27,78	12,36	18,18	16,09	3,49	3,53	9,52	8,43	8,53	7,41	6,25	3,80
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	27,78	41,57	29,55	27,59	25,58	24,71	21,43	18,07	21,95	25,92	25,00	27,85
≤-10% lub ≥10%	4,44	21,35	32,95	42,53	48,84	52,94	55,95	61,45	59,76	56,79	57,50	59,49

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [„Biuletyn Statystyczny”... 1990-2011].

Największy odsetek prognoz bardzo dobrych dla cen prosiąt zauważono dla wyprzedzenia o jeden miesiąc (40%), jednocześnie odnotowując najmniejszy odsetek prognoz niedopuszczalnych (4,44%). Dla wyprzedzenia prognozy o 6 miesięcy

Tabela 2. Struktura względnych błędów prognozy *ex post* dla relacji cenowych żywca wieprzowego w Polsce (%)

Względny błąd prognozy <i>ex post</i>	Wyprzedzenie prognozy (miesiące)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Relacje cenowe żywca wieprzowego w kg żyta												
(-3%; 3%)	51,11	31,46	22,73	13,79	12,79	7,06	0,00	4,82	7,32	6,17	3,75	1,27
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	16,67	14,61	10,23	14,94	5,81	2,35	10,71	1,20	2,44	2,47	6,25	3,80
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	20,00	21,35	25,00	20,69	22,09	22,35	10,71	10,84	8,54	4,94	7,50	7,59
≤-10% lub ≥10%	12,22	32,58	42,05	50,57	59,30	68,24	78,57	83,13	81,71	86,42	82,50	87,34
Relacje cenowe żywca wieprzowego w kg jęczmienia												
(-3%; 3%)	47,78	32,58	25,00	22,99	16,28	17,65	11,90	10,84	2,44	3,70	8,75	5,06
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	18,89	16,85	13,64	12,64	10,47	4,71	8,33	7,23	4,88	7,41	1,25	6,33
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	21,11	20,22	22,73	13,79	12,79	11,76	11,90	12,05	21,95	12,35	12,50	10,13
≤-10% lub ≥10%	12,22	30,34	38,64	50,57	60,47	65,88	67,86	69,88	70,73	76,54	77,50	78,48
Relacje cenowe prosiąt w kg żywca wieprzowego												
(-3%; 3%)	50,00	31,46	23,86	20,69	15,12	14,12	13,10	9,64	8,54	9,88	20,00	10,13
(-5%; -3%> lub <3%; 5%)	23,33	11,24	12,50	18,39	16,28	14,12	5,95	9,64	6,10	7,41	3,75	7,59
(-10%; -5%> lub <5%; 10%)	22,22	39,33	34,09	21,84	26,74	18,82	26,19	24,10	23,17	24,69	18,75	20,25
≤-10% lub ≥10%	4,44	17,98	29,55	39,08	41,86	52,94	54,76	56,63	62,20	58,02	57,50	62,03

Źródło: jak w tab. 1.

i więcej stwierdzono ponad 50% prognoz niedopuszczalnych i odsetek ten osiągnął poziom 61,45% (dla wyprzedzenia o 8 miesięcy).

Ponad 50% ogółu bardzo dobrych i dobrych prognoz targowiskowych cen żywca wieprzowego za pomocą zmodyfikowanej metody klasycznej otrzymano dla wyprzedzenia o jeden miesiąc (76,67%) oraz o 2 miesiące (59,55%). Ponadto najmniej odsetek bardzo dobrych i dobrych prognoz cen odnotowano dla wyprzedzenia prognozy o 9 miesięcy (30,49%). Z kolei w przypadku cen prosiąt odsetek tych prognoz tylko dla wyprzedzenia o jeden miesiąc przekroczył 50% i wynosi 67,78%.

9. Empiryczna weryfikowalność prognozy dla relacji cenowych żywca wieprzowego. Uzyskane prognozy targowiskowych cen żyta, jęczmienia, żywca wieprzowego, a także cen prosiąt posłużyły do określenia relacji cenowych: trzoda-żyto, trzoda-jęczmień oraz trzoda-prosięta.

10. Relacje cenowe żywca wieprzowego w kg żyta. Największy odsetek prognoz bardzo dobrych stwierdzono dla wyprzedzenia prognozy o jeden miesiąc

(51,11%), a od wyprzedzenia o 4 miesiące odsetek prognoz niedopuszczalnych przekracza 50% (tab. 2).

11. Relacje cenowe żywca wieprzowego w kg jęczmienia. Najmniejszy odsetek błędów niedopuszczalnych odnotowano dla wyprzedzenia prognozy o jeden miesiąc (12,22%), a największy dla wyprzedzenia o 12 miesięcy (78,48%).

12. Relacje cenowe prosiąt w kg żywca wieprzowego. Poniżej 50% prognoz niedopuszczalnych uzyskano dla wyprzedzenia prognozy od jednego miesiąca (4,44%) do 5 miesięcy (41,86%).

4. Podsumowanie

Multiplikatywny model wyrównywania wykładniczego Wintersa pozwala na sporządzenie prognoz targowiskowych cen: żyta i jęczmienia w ujęciu miesięcznym z uwzględnieniem wahań sezonowych. A przeciętne względne całkowite dopasowanie tego modelu do cen targowiskowych jest bardzo dobre (2,62% dla jęczmienia i 2,91% dla żyta). Natomiast odsetek bardzo dobrych i dobrych prognoz wyższy od odsetka prognoz niedopuszczalnych stwierdzono dla wyprzedzenia prognozy od 1 do 3 miesięcy.

Zmodyfikowana metoda klasyczna dla modelu multiplikatywnego umożliwia konstruowanie prognoz targowiskowych cen żywca wieprzowego i cen prosiąt z uwzględnieniem wahań cyklicznych i sezonowych. Przeciętne względne całkowite dopasowanie tego modelu do cen jest dobre (3,29% dla żywca wieprzowego i 3,51% dla prosiąt). W przypadku cen żywca odsetek bardzo dobrych i dobrych prognoz większy od odsetka prognoz niedopuszczalnych zauważono dla wyprzedzenia prognozy od miesiąca do 4 miesięcy, a także dla 12 miesięcy. Z kolei dla cen prosiąt sytuacja ta występuje jedynie dla wyprzedzenia od miesiąca do 3 miesięcy.

Na ogół wzrost powyżej 10% lub spadek poniżej 10% cen w stosunku do poprzedniego miesiąca powoduje wystąpienie stosunkowo dużego niedoszacowania lub przeszacowania prognozy. Ponadto im mniejsza wystąpi zmienność cen w horyzoncie prognozy, tym większa jest trafność prognoz.

Odsetek bardzo dobrych i dobrych prognoz przekraczający odsetek prognoz niedopuszczalnych odnotowano dla wyprzedzenia prognozy od 1 do 3 miesięcy dla relacji trzoda-żyto i trzoda-prosięta, a dla relacji trzoda-jęczmień – od 1 do 2 miesięcy.

Literatura

„Biuletyn Statystyczny” z lat 1990-2010, GUS, Warszawa.

Kisiel R., *Zastosowanie wybranych metod rachunku ekonomicznego w optymalizacji produkcji rolniczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2001.

Lira J., Witczak A., *Krótkoterminowe prognozy cen produktów rolnych*, „Wiadomości Statystyczne” 2007, no 1.

- Makridakis S., Hibon M., *The M3-Competition: results, conclusions and implications*, „International Journal of Forecasting” 2000, no 16.
- Małkowski J., Zawadzka D., *Wahania produkcji trzody chlewnej w Polsce i innych krajach*, Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy nr 389, IERiGŻ, Warszawa 1995.
- Stańko S., *Prognozowanie w rolnictwie*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1999.
- Winters P.R., *Forecasting sales by exponentially weighted moving averages*, „Management Science” 1960, no 6.
- Zeliaś A., Pawełek B., Wanat S., *Prognozowanie ekonomiczne. Teoria, przykłady zadania*, PWE, Warszawa 2003.

FORECASTING OF HOG LIVESTOCK PRODUCTION PROFITABILITY IN POLAND

Summary: The paper analyses the accuracy of short-term profitability forecasts of hog livestock on the basis of the price level of hog livestock compared to the market prices of rye and barley and the price of piglets. For a linear trend with multiplicative seasonality, Winters' exponential smoothing method was used to forecast the market prices of cereals, while to forecast the market prices of hog livestock and piglets was prepared with the use of the modified classical method based on multiplicative model. The obtained forecasts were used to define price relations that were further subjected to accuracy assessment.

Keywords: forecast, forecast accuracy, forecast error measures (ex post).